

Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑΣ

ΚΛΗΜΗΣ ΝΑΥΡΙΔΗΣ

6 Νοέμβρη 1978, πρωί: Έχει προηγηθεί μία ανώνυμη καταγγελία στην Ασφάλεια της Λαμίας. Ο εισαγγελέας και μερικοί αστυνομικοί φτάνουν ξαφνικά στο σπίτι των Καρυωταίων στο Κωσταλέξι (κάπου 10 χμ. έξω από τη Λαμία) και βρίσκουν την Ελένη, μία γυναίκα 47 χρόνων, σε άθλια κατάσταση, κλεισμένη 29 χρόνια στο κατώι, γυμνή, βρώμικη, ανάμεσα σε αποφάγια ακαθαρσίες, τρελή...

Στο πάνω σπίτι μένουν ανύπαντρα τρία μεγαλύτερα αδέρφια της: Ο Θύμιος 58 χρονών, η Ολυμπία 55 χρονών και η Μαρία 53 χρονών, αγρότες. Η Ελένη μεταφέρεται στο Κρατικό Νοσοκομείο της Λαμίας. Οι άλλοι τρεις συλλαμβάνονται:

Η είδηση περνάει αστραπιαία στον Τύπο με πηχυαίους πομπώδεις τίτλους, γεμάτους αποτροπιασμό και αγανάκτηση. Η τηλεόραση και το ραδιόφωνο ξεσπαθώνουν. Για μια βδομάδα περίπου η υπόθεση Καρυώτη θα συγκλονίζει καθημερινά το πανελλήνιο.

Να πώς πρωτοπαρουσίασαν το γεγονός οι τέσσερις αθηναϊκές εφημερίδες με τη μεγαλύτερη εκείνη της εποχή κυκλοφορία (76% περίπου του συνολικού τираζ των εφημερίδων της πρωτεύουσας, με πάνω από 440.000 φύλλα την ημέρα):

«Τα Νέα»: (7-11-78, τετράσπλιτο στην 1η σελίδα). «Δράστες τ' αδέρφια της. 18 χρονη νέα σάπιζε σ' ένα υγρό υπόγειο. Την κρατούσαν φυλακισμένη επί 30 χρόνια».

«Ελευθεροτυπία»: (7-11-78, πεντάσπλιτο στην 1η σελίδα) «Μεσαιωνική τραγωδία στη Λαμία. 29 χρόνια ήταν φυλακισμένη σε μπουντρούμι από τα τρία αδέρφια της».

«Απογευματινή»: (7-11-78, οκτάσπλιτο στην 1 σελίδα) «Φρίκη... Οι γονείς της και τα αδέρφια της είχαν θαμένη (σε ένα υπόγειο 2 x 2 μ.) ερωτευμένη νέα 29 χρόνια: Για να μη παντρευτεί».

«Η Βραδυνή»: (7-11-78, τετράσπλιτο στην 1η σελίδα). «Απίστευτη τραγωδία σε ένα χωριό της Λαμίας. 30 χρόνια φυλακισμένη σε υπόγειο μπουντρούμι. Την έκλεισαν οι γονείς της γιατί αγάπησε κάποιον που αυτοί δεν ήθελαν».

Από την άλλη κιόλας μέρα το δωμάτιο της Ελένης στο νοσοκομείο γίνεται τόπος λαϊκού προσκυνήματος, όπου εκατοντάδες άνθρωποι, κυρίως γυναίκες, αποθέτουν εκστατικοί τα μαγικά τους ξόρκια: σοκολατάκια, γλυκά, βυσσινάδες, λουλούδια, κοσμήματα, καλλυντικά, κλπ. ενώ αυτοκίνητα με περιέργους από διάφορα μέρη της Ελλάδας φτάνουν στο χωριό καθημερινά για να δουν το σπίτι, τον τόπο του μαρτυρίου. Τα τρία αδέρφια επρόκειτο να παρουσιαστούν στις 7 Νοεμβρίου στον εισαγγελέα. Η προσαγωγή τους αναβάλλεται για μια μέρα, επειδή δύο χιλιάδες περίπου άτομα έξω από την εισαγγελία, με άγριες διαθέσεις ζητούν επίμονα να τους λυντσάρουν.

Στο πλαίσιο αυτού του κειμένου δεν σκοπεύουμε βέβαια να επεκταθούμε σε μίαν ευρύτερη ανάλυση των συνθηκών λειτουργίας του αστικού Τύπου στην Ελλάδα και των διεργασιών εκείνων μέσα από τις οποίες η «επικαιρότητα» αντικειμενοποιείται, εμπορευματοποιείται και πουλιέται στο αναγνωστικό κοινό των εφημερίδων².

Υποθέτουμε λοιπόν πως ο συγκεκριμένος αυτός τρόπος μεταφοράς του γεγονότος περιείχε διάφορα στοιχεία καθολικής σημασίας για το κοινό (αξίες, στάσεις, κανόνες συμπεριφοράς κ.λπ.) που του εξασφάλισαν ακριδώς τη δυνατότητα να ταυτι-

στεί με τους πρωταγωνιστές της ιστορίας και να συμπάσχει μαζί τους.

Ας μην ξεχνάμε πως ο Τύπος, και αυτό είναι μια παράμετρος ευθέως ανάλογη του «κιτρινισμού» ορισμένων εφημερίδων, δεν «πουλάει» μόνο πληροφορίες ή ψυχαγωγία, «πουλάει» παράλληλα και ένα πλήθος από συναισθηματικές ψευδαισθήσεις μεγαλείου, παντοδυναμίας, εξιλέωσης, εξευτελισμού και τιμωρίας, επιδράδευσης, λύτρωσης, κ.λπ. για όλα τα γούστα.

Ο Τύπος, όπως και τα άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης, διαμεσολαβεί ανάμεσα στον αναγνώστη και στα γεγονότα. (Ανα)παρασταίνει την πραγματικότητα και ταυτόχρονα την αξιολογεί, την ιεραρχεί τη μετα-σχηματίζει ιδεολογικά, είτε το θέλει είτε όχι, αφού και μόνο η παρουσίαση ενός γεγονότος, από τις εφημερίδες γεικρά, και από μία συγκεκριμένη εφημερίδα ειδικότερα, του προσθέτει αναμφίβολα ένα συγκεκριμένο ιδεολογικό επιχρίσμα³. Ο τρόπος όμως με τον οποίο μεταφέρονται τα γεγονότα στον Τύπο, η ιδεολογική και συγκινησιακή του φόρτιση από τις εφημερίδες, συνδέεται στενά με τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά και τις ψυχολογικές ανάγκες του αναγνωστικού τους κοινού. Το αξιολογικό δηλαδή περιεχόμενο μιας είδησης αντικατοπτρίζει σε ένα βαθμό την ιδεολογία του αναγνώστη, ενώ η σκηνική πλοκή της δίνει διέξοδο και μορφή στους φόβους και τις κρυφές του επιθυμίες. Ο αναγνώστης πρέπει να μπορεί να συναντά κάπου τον εαυτό του, ανάμεσα στα παχιά γράμματα των τίτλων ή τα λεπτότερα των υπότιτλων και τις πυκνογραμμένες αράδες της εφημερίδας. Διαφορετικά δεν πρόκειται να την αγοράσει, δεν τη διαβάσει. Με την έννοια αυτή θα μπορούσε κανείς να πει πως οι εφημερίδες γράφονται από αυτούς που τις διαβάζουν, πως οι εφημερίδες είναι ο καθρέφτης του κοινού τους. Σε τελευταία ανάλυση τα συγκεκριμένα γεγονότα που απηχεί η καθημερινή ειδησεογραφία, ελάχιστα σημασία έχουν αυτά καθεαυτά. Οτιδήποτε μπορεί να γραφτεί σε μια εφημερίδα, αρκεί να είναι πιστευτό, αρκεί δηλαδή να προσαρμόζεται ικανοποιητικά σ' ένα συγκεκριμένο ιδεολογικό - συναισθηματικό πλαίσιο και να παρέχει στο κοινό της τις παραστάσεις που χρειάζεται.

Ένας βασικός μηχανισμός μέσα από τον οποίο τα μαζικά μέσα ενημέρωσης αντικειμενοποιούν την πραγματικότητα είναι η εξατομίκευση. Η μετατροπή δηλαδή του καθολικού σε ατομι-

2. Ας σημειωθεί η εντονότατη συγκινησιακή μορφή των τίτλων και στις τέσσερις εφημερίδες. Προεξοφλείται ανεπιφύλακτα ο εγκληματικός χαρακτήρας του γεγονότος. Ο χρόνος του εγκλεισμού στρογγυλεύεται προς τα πάνω και γράφεται αριθμητικά (Τα Νέα, Η Βραδυνή). Αριθμοί υπάρχουν και στους τέσσερις τίτλους (ρητορική των αριθμών). Τα Νέα και η Απογευματινή αναφέρονται στα πρώτα χρόνια του εγκλεισμού, τότε που η Ελένη ήταν ακόμα νέα, και όχι στη στιγμή της αποκάλυψης (18χρονη νέα, ερωτευμένη νέα). Χρησιμοποιούνται πηχρές λέξεις (σάπιζε, μεσαιωνική τραγωδία, μπουντρούμι, φρίκη θαμένη, κλπ.). Οικογενειακή υπόθεση με δράστες τα αδέρφια (Τα Νέα, Ελευθεροτυπία, Απογευματινή), ή (και) τους γονείς (Απογευματινή, Βραδυνή). Αιτία: ο απαγορευμένος έρωτας μιας γυναίκας (Απογευματινή, Βραδυνή).

κό, σε «γεγονός της ημέρας». Ακόμα και όταν εισάγεται το κοινωνικό στοιχείο σπάνια εισάγεται συνθετικά, σαν μία διαλεκτική δηλαδή ολότητα⁴ από παράγοντες που υπερπροσδιορίζουν, συμπροσδιορίζουν και συνθέτουν ένα γεγονός, που το κάνουν να μοιάζει ή να διαφέρει από άλλα, να επαναλαμβάνεται ή να είναι μοναδικό, αλλά σαν ένα συλογικό υποκείμενο, ή καλύτερα αντικείμενο, σαν ένα μετασχηματισμό του ατομικού εγώ σε οικιακό.

Ένα πρώτο στοιχείο με έντονο συγκινησιακό φορτίο, η τριαντάχρονη σχεδόν φυλάκιση της Ελένης Καρυώτη, λειτουργεί κατ' αυτό τον τρόπο γιατί παρουσιάζεται ακριβώς σαν μία ατομική περίπτωση. Είναι γνωστό ότι στις φυλακές και στα ψυχιατρεία κρατούνται για πολλές δεκαετίες διάφοροι άνθρωποι κάτω από τις ίδιες, αν όχι χειρότερες συνθήκες. Αυτό όμως είναι κάτι που δεν φαίνεται να απασχολεί κανένα. Δεν συζητείται από τον πολύ κόσμο. Οι άνθρωποι αυτοί είναι ανώνυμοι, δηλαδή ανύπαρκτοι.

Στο σημείο αυτό παρεμβάλλεται βέβαια καθοριστικά κι ένας άλλος πράγοντας: Η φυλάκιση της Ελένης αποφασίστηκε από τους δικούς της. Για τους κρατούμενους στις φυλακές και στα ψυχιατρεία έχει αποφασίσει το Κράτος. Η πρώτη περίπτωση είναι αποτέλεσμα της ιδιωτικής αυθαιρεσίας. Η δεύτερη της Κρατικής. Παρ' όλο που κι αυτή προέρχεται για την ακρίβεια από κάποια ή κάποιες ιδιωτικές πρωτοβουλίες κατοχυρωμένες όμως από το Κράτος (του ψυχιάτρου, του δικαστή κ.λπ.). Η πρώτη, στα πλαίσια της αστικής κοινωνίας, είναι ανεπίτρεπτη⁵. Η δεύτερη καταξιώνεται στο όνομα της δικαιοσύνης και δημόσιας υγείας.

Εξετάζοντας λοιπόν τα σχετικά με την υπόθεση δημοσιεύματα των τεσσάρων αυτών εφημερίδων στο διάστημα από 7-11-78 μέχρι 15-11-78 (όπου και σταματά η σχετική αρθρογραφία) προσπαθήσαμε να ακολουθήσουμε μία αντίστροφη διαδρομή από εκείνη της εξεοικειωμένης. Προσπαθήσαμε δηλαδή να αφαιρέσουμε τις λεπτομέρειες και να ανασυντάξουμε την ατομική ιστορία της Ελένης, έτσι όπως πέρασε μέσα από τον Τύπο, κρατώντας μόνο τα κοινωνικά της συστατικά, εκείνα δηλαδή που υποθέσαμε ότι είναι δυνατό να προκαλέσαν τη συναισθηματική μέθεξη του κοινού.

Τα διάφορα κοινωνικά στερεότυπα, αξίες, στάσεις, κανόνες συμπεριφοράς και φυσιολογικότητας, κ.λπ., που περιέχονται στους τρόπους παρουσίασης αυτής της ιστορίας από τις εφημερίδες είναι δυνατό να καταχωρηθούν σε τρεις μεγάλες ιδεολογικές κατηγορίες σύμφωνα με το ακόλουθο σχήμα:

Οικογένεια Πολιτική

Τρέλα

Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στην οικογένεια. Το δράμα της Ελένης είναι οικογενειακό. Οι πρωταγωνιστές, εκτός από την ίδια και τα τρία ανύπαντρα αδέρφια της, για τα οποία έχουμε ήδη μιλήσει, είναι ο πατέρας της, που έχει πεθάνει εδώ και 5 περίπου χρόνια, η άχρωμη φιγούρα της μάνας της, που κι αυτή έχει πεθάνει πριν από πολύ καιρό, και μια αδελφή 58 ετών, η μεγαλύτερη, παντρεμένη εδώ και αρκετά χρόνια, η Γιαννούλα.

Η δεύτερη κατηγορία αναφέρεται στην τρέλα. Η Ελένη είναι τρελή, ήταν τρελή, ή τρελάθηκε. Φέρεται «σαν ζώο»: Δεν δέχεται τα ρούχα της και τα σκίζει, κάνει τις ανάγκες τις οπουδήποτε και οπουδήποτε, τρώει οτιδήποτε και με τρομερή βουλιμία, τα λιγοστά λόγια που καταφέρνει να ξεστομίζει είναι εν-

τελώς ασυνάρτητα, φοβάται το φώς και τους ανθρώπους. Πιστεύει ότι είναι 18 ετών.

Η τρίτη τέλος κατηγορία αναφέρεται στην πολιτική. Είναι η ηρωική περιοχή της πραγματοποιημένης Ιστορίας. Το αρχαιολογικό μουσείο του εμφύλιου, Η Ελένη τρελαίνεται οριστικά μέσα στην ατμόσφαιρα του εμφύλιου. Ερωτεύεται κατά την περίοδο του εμφύλιου, ολόκληρη η ιστορία του εγκλεισμού της στηρίζεται στο κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο του εμφύλιου, ενώ τα διάφορα πρόσωπα του δράματος είναι πολιτικά «χρωματισμένα»: είναι «δεξιοί» ή «αριστεροί».

Οι κατηγορίες αυτές αλληλοεισχωρούν και αλληλοπροσδιορίζονται, ανάλογα με την πολιτική εικόνα που η κάθε εφημερίδα έχει και προσπαθεί να διατηρήσει απέναντι στους αναγνώστες της. Η Απογευματινή και η Βραδυνή, εφημερίδες της «δεξιάς» αντλούν το ιδεολογικό υλικό τους αποκλειστικά σχεδόν από τις δυο πρώτες κατηγορίες⁶. Τα Νέα και η Ελευθεροτυπία, «προοδευτικές», «φιλελεύθερες» εφημερίδες, εισάγουν και καλλιεργούν συστηματικά το πολιτικό στοιχείο.

Η ανάλυση περιεχομένου που κάναμε στο σχετικό αρθρογραφικό υλικό των τεσσάρων αυτών εφημερίδων μας οδήγησε στον εντοπισμό δύο βασικών προβλητικών επιφανειών, που η κάθε μία αποτελεί και μία διαφορετική εκδοχή της ιστορίας Καρυώτη.

Με το όρο προβλητική επιφάνεια εννοούμε μία ξεχωριστή περιγραφή των σχέσεων που συνδέουν τα πρόσωπα της ιστορίας και ένα σύστημα αξιολόγησης αυτών των σχέσεων, που κάπου κάτι «λέει» στον αναγνώστη: Τον παραπέμπει σε καταστάσεις που του είναι γνώριμες, γιατί σε ανάλογες βρίσκεται και ο ίδιος μπλεγμένος ή είχε κάποτε εμπλακεί, ή μορφοποιούν κατά κάποιο τρόπο αρχαϊκούς φόβους του και απωθιμένες επιθυμίες, ένα σενάριο δηλαδή μέσα στο οποίο ο αναγνώστης κάπου αναγνωρίζει τον εαυτό του.

3. Στο Ψυχοπαιδαγωγικό Σπουδαστήριο του Παν/μίου Ιωαννίνων είναι σε εξέλιξη ένα ερευνητικό πρόγραμμα που άρχισε τον Μάιο του 1981 με αντικείμενο την έννοια της είδησης στην ελληνική τηλεόραση (Ναυρίδης, Νασικάκου).

4. Karel Kosik: «la dialectique du concret», Paris, Editions Maspero.

5. Βλέπε M. Foucault: «Surveiller et Punir», Paris, Gallimard, 1975, και «Ιστορία της τρέλας», ελλην. μετάφρ. Αθήνα. Ηριδανός, 1976.

6. Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικούς τίτλους της Απογευματινής, με το πνεύμα της οποίας φαίνεται να συμφωνεί σε μεγάλο βαθμό και η Βραδυνή, υστερώντας όμως κάπως από την πρώτη στους δημογραφικούς ακροβατισμούς και τις φραστικές εξάρσεις. (8-11-1978, 7ο σελίδα): «Τα πλήθη απειλούν να λυντσάσουν τους εγκληματίες. Σωφρονίως. Μου σκότωσαν τον άνδρα που αγαπούσα, λέει η Ελένη Καρυώτη. Η άτυχη κοπέλα μιλάει για τον έρωτά της». (Ας σημειώσουμε εδώ πως «η άτυχη κοπέλα» τον Νοέμβριο του 78 ήταν 47 ετών και πως εκτός από ορισμένες ασυναρτησίες που ψέλλιζε με εξαιρετική δυσκολία δεν ήτανε δυστυχώς σε θέση να πει τίποτε απ' όλα αυτά). Αλλά η φανταστική συνέντευξη της Ελένης συνεχίζεται την επομένη: (9-11-78, 8ο σελίδα, στην 1η σελίδα) «Η Ελένη ξυπνάει από το λήθαργο 29 χρόνων και θυμάται... Τους είδα να τον σφάζουν μέσα στην αυλή. Ξαναξίζει τον έρωτά της και του γράφει...» Ενώ το αποκορύφωμα έρχεται δυο μέρες αργότερα: (11-11-78, 8ο σελίδα στην 1η σελίδα) «Η «Α» βρήκε τον Γιώργο της θαμμένης ζωντανής. Ελένη, αυτός είναι ο έρωτάς σου. Τι μας είπε ο Γιώργος Αποστόλου» (ο υποτιθέμενος αγαπημένος της, που όπως διαβάζουμε παρά κάτω δεν είχε ιδέα για τον έρωτά της...).

Οι επιφάνειες αυτές δεν είναι ανεξάρτητες, αφού στοιχεία της μιας βρίσκονται μέσα στην άλλη και αντίστροφα. Για να χρησιμοποιήσουμε ένα οπτικό παράδειγμα, που υπεραπλουστεύει όμως αναπόφευκτα αυτό που θέλουμε να πούμε –όπως άλλωστε συμβαίνει με κάθε παράδειγμα...–, φανταστείτε δύο διαφάνειες σε αποστάση μερικών εκατοστών τη μία από τη άλλη, που στην κάθε μια τους έχουν γραφτεί ορισμένα σημεία. Η μία διαφάνεια παρουσιάζει την πρώτη εκδοχή ενώ η άλλη τη δεύτερη. Για να διακρίνουμε λοιπόν τη μία εκδοχή από την άλλη φέρνουμε την αντίστοιχη διαφάνεια σε πρώτο πλάνο κρατώντας την άλλη μερικά εκατοστά πιο πίσω. Έτσι, παρ' όλο που προέχει εκείνη τη στιγμή η μία εκδοχή, τα στοιχεία της δεύτερης διαφάνειας, δηλαδή η άλλη εκδοχή, εξακολουθούν να φαίνονται πάνω στην πρώτη, κάπως πιο αχνά βέβαια από τα δικά της.

Η μια από τις δύο αυτές προβλητικές επιφάνειες περιλαμβάνει την εκδοχή του απαγορευμένου έρωτα και της τιμωρίας:

«Μια κοπέλα (όμορφη, 18 χρονών, καλόκαρδη) ερωτεύεται ένα νέο (καλό, αριστερό, φτωχό). Ο πατέρας (αυταρχικός, σκληρός, δεξιός, πλούσιος, απαγορευμένος) διαφωνεί –γιατί ο νέος είναι φτωχός και αριστερός, αλλά και γιατί «δεν ήρθε ακόμα η σειρά» της κοπέλας να παντρευτεί, αφού οι δυο μεγαλύτερες αδελφές της είναι ακόμα ανύπανδρες–. Διαλύει λοιπόν το δεσμό της κόρης του και την τιμωρεί σκληρά. Η μάνα, υποταγμένη στη γυναικεία μοίρα της, δεν αντιδρά. Τα αδέρφια συμφωνούν με τον πατέρα και μεταβάλλονται σε δεσμοφύλακες της αδελφής τους. Η τιμωρία όμως της αδελφής είναι ταυτόχρονα και δική τους τιμωρία, αφού τους καταδικάζει να μένουν για πάντα ανύπαντροι».

Πρόκειται, όπως διαπιστώνει κανείς εύκολα, για ένα μοντέλο με τεράστια ιδεολογική και συναισθηματική απήχηση στον ελληνικό χώρο. Το μεγαλύτερο μέρος του εμπορικού ελληνικού κινηματογράφου, οι περισσότερες ελληνικές κοινωνικο-αισθηματικές ταινίες φρίκης είναι παραλλαγές της ίδιας ιστορίας. Το πατριαρχικό και φαλλοκρατικό σύνδρομο, η καταπίεση και καθυπόταξη της γυναίκας, ο απαγορευμένος έρωτας, αποτελούν εθνικά πρότυπα καθολικής σχεδόν αποδοχής. Από την άλλη πλευρά ο έρωτας ανάμεσα σ' ένα φτωχό και μια πλούσια, ή αντίστροφα, δεν έπαψε ποτέ να εμφανίζεται με κάποιο ηρωικό περίδλημα (Γκόλφω), για να καλύπτει ίσως έντεχνα μία τελειώς διαφορετική πραγματικότητα, την ταξική ενδογαμία του ελληνικού χώρου. Το γεγονός δηλαδή ότι ο γάμος δεν είναι παράγοντας κοινωνικής κινητικότητας, αλλά αντίθετα ένας θεσμός που συντηρεί και αναπαράγει την υπάρχουσα κοινωνική διαστρωμάτωση.

Όπως είπαμε και προηγούμενα, οι «προοδευτικές» εφημερίδες χρωματίζουν αυτό το σενάριο με ένα στοιχείο «πολιτικό»: ο νέος είναι αριστερός αντί της που βασανίζεται ή τον σκοτώνουν, η κοπέλα συμπαθεί τους αντάρτες, τους περιποιείται όταν είναι πληγωμένοι, κρυφά τους πηγαίνει τροφή. Αντίθετα, ο πατέρας - δυνάστης και ο κακός αδερφός είναι φανατικοί δεξιοί.

Η άλλη προβλητική επιφάνεια αναφέρεται στην εκδοχή της τρέλας:

«Μία κοπέλα είναι τρελή (ήταν τρελή από γεννησιμίου της, τρελάθηκε στον εμφύλιο από τις θηριωδίες των δεξιών)». Εδώ υπεισέρχονται ορισμένα στερεότυπα σχετικά με την τρέλα: «Η τρέλα είναι εξευτελισμός» (για τον ίδιο τον άρρωστο, για την

οικογένεια). Οι τρελοί είναι επικίνδυνοι για τον κόσμο και δεν πρέπει να κυκλοφορούν ελεύθερα». «Ένας τρελός χρειάζεται προστασία γιατί εύκολα γίνεται αντικείμενο σκληρότητας, κοροϊδίας, ή εκμετάλλευσης από τους άλλους». –«Η οικογένειά της (σε πρώτο πλάνο ο πατέρας-αφέντης και ο αδελφός που τον διαδέχεται στην εξουσία, στο βάθος η μάνα και δυο αδελφές - γυναίκες-) αντί να την κλείσουν σε ψυχιατρείο την κρατούν κλεισμένη στο σπίτι. Εκεί, όμως, όχι μόνο δεν την φροντίζουν καθόλου και δεν την περιποιούνται («ο σκύλος του σπιτιού τρέφεται καλύτερα από κείνη»), αλλά την κακομεταχειρίζονται».

Και στην εκδοχή αυτή ο «προοδευτικός» τύπος υποβάλλει μία ψευτο-πολιτική διάσταση μέσα από τις ίδιες μετωνυμικές ακολουθίες: δεξιός = κακός = σκληρός και αριστερός = καλός = θύμα, ενώ και στις δύο περιπτώσεις αναδύεται με αποτροπιασμό η ίδια ανθρωπιστική ιδεολογία, που στο όνομά της καταδικάζονται τελεσίδικα στη λαϊκή συνείδηση οι πεθαμένοι γονείς της Ελένης, τα αδέρφια της, οι πιο μακρυνοί συγγενείς και το χωριό, που γνώριζαν το «έγκλημα»⁷ και δεν το κατάδοσαν έγκαιρα στις αρχές.

Ο αστικός όμως αυτός ανθρωπισμός, που αναπαράγεται από τις εφημερίδες, συγκαλύπτει τις κοινωνικές και ιδεολογικές ιδιοτυπίες του συγκεκριμένου γεωγραφικού χώρου, τις διαφορές ανάμεσα στο Κωσταλέξι και την Αθήνα ή τη Θεσσαλονίκη, για να αναφέρουμε μόνο τα δυο μεγαλύτερα ελληνικά αστικά κέντρα. Στην πραγματικότητα οι κοινωνικές αναπαραστάσεις που έχουν σχέση με τη οικογένεια και την τρέλα διαφορές στην πληροφόρηση, αλλά κυρίως –άλλωστε και η διαφορετική πληροφόρηση σε τελευταία ανάλυση από αυτές προέρχεται– σε διαφορές στις επικρατούσες κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις.

Αυτό βέβαια είναι μία υπόθεση.εργασίας που αναγκαστικά αφήνουμε ανοιχτή. Ξέρουμε πως η περίπτωση Καρυώτη εξετάστηκε πολύπλευρα και συστηματικά από μian ερευνητική ομάδα στο Αιγινήτειο. Ανεξάρτητα όμως από το ενδεχόμενο μιας παθολογικής ιδιομορφίας της οικογένειας της Ελένης, και ανεξάρτητα από τους λόγους που μπορεί να προκάλεσαν ή να αποκάλυψαν την αρρώστια της πριν από 30 τόσα χρόνια, είναι γεγονός πως όλο το Κωσταλέξι, ακόμα και διάφοροι τοπικοί κρατικοί παράγοντες, ήξεραν καλά τι συμβαίνει μέσα στο σπίτι, ότι το δέχονταν σάν κάτι που είναι «σωστό», «δίκαιο» και γιατί όχι, «ανθρωπιστικό», και πως από κανενός το μυαλό, μέχρι τη μέρα που ξέσπασε το «σκάνδαλο», δεν είχε περάσει η παραμικρή ιδέα να διαμαρτυρηθεί, να μιλήσει ή να κάνει κάτι...

7. Δύο χρόνια σχεδόν αργότερα, στις 9 Ιανουαρίου 1980, το Μεικτό Ορκωτό Δικαστήριο της Αθήνας, μετά από σύντομη σχετικά διαδικασία που ολοκληρώνεται λίγο μετά τα μεσάνυχτα, αθώνει κατά πλειοψηφία το Θύμιο, την Ολυμπία και τη Μαρία Καρυώτη. Θεωρεί ότι για το μεγαλύτερο διάστημα του εγκλεισμού υπεύθυνος ήταν ο πατέρας της Ελένης, ενώ τα τρία αδέρφια έκαναν τελικά ότι καλύτερο ήξεραν και μπορούσαν να κάνουν για την άρρωστη αδελφή τους. Η απόφαση του δικαστηρίου ακούστηκε με ενθουσιασμό και χειροκροτήματα από το ακροατήριο, στο οποίο υπήρχαν πολλοί συγχωριανοί των κατηγορούμενων. Στο μεταξύ η Ελένη Καρυώτη είχε μεταφερθεί από το Κρατικό Νοσοκομείο της Λαμίας στο Αιγινήτειο όπου και εξακολουθεί να νοσηλεύεται μέχρι σήμερα...

L' excision de la pierre de folie *Bruegel*

